

Лейберов О.О., Мартиненко В.В.,
Моціяка П.П., Прудько В.О.,

НОВА ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ, АМЕРИКИ, АЗІЇ ТА АФРИКИ

Частина 1.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя
Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

Лейберов О.О., Мартиненко В.В., Моціяка П.П., Прудько В.О.,

**НОВА ІСТОРІЯ КРАЇН
ЄВРОПИ, АМЕРИКИ, АЗІЇ
ТА АФРИКИ.
Частина 1.**

1603–1815 РОКИ

*Навчально-методичні матеріали
та плани семінарських занять*

УДК 94(100)(075.8)"1603/1815"

Рекомендовано вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. м. Гоголя)
Протокол № 16 від 30.06.2024 р.

Рецензенти:

Давиденко Ю.М. – кандидат історичних наук, доцент
Бровко А.Г. – кандидат історичних наук, доцент

Відповідальний редактор:

Кандидат історичних наук, доцент Давиденко Ю.М.

Нова історія країн Європи, Америки, Азії та Африки. Ч 1. 1603–1815 роки: навчально-методичні матеріали / автори–укладачі О.О. Лейберов, В.В. Мартиненко, П.П. Моціяка, В.О.Прудько. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. – 44 с.

Навчально-методичні матеріали призначені для студентів історичних спеціальностей при вивченні пропонованого курсу. Видання містить програму курсу, плани семінарських занять з методичними рекомендаціями та списком джерел та літератури.

УДК 94(100)(075.8)"1603/1815"

© НДУ ім. М. Гоголя, 2024
© О.О. Лейберов, В.В. Мартиненко,
П.П.Моціяка, В.О. Прудько, 2024

ЗМІСТ

1. Передмова.....	4
2. Опис навчальної дисципліни.....	5
3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.....	8
4. Структура залікового кредиту.....	14
5. Методичне забезпечення.....	18
5.1 Плани та методичні рекомендації до практичних занять.....	18
5.2 Орієнтовні питання для самопідготовки.....	
6. Глосарій.....	41
7. Рекомендована література.....	42

1. Передмова

Період нової історії є надзвичайно важливим для розуміння розвитку сучасного світу, оскільки саме тоді відбувалися ключові політичні, економічні та соціальні зміни, які суттєво вплинули на формування нинішніх держав і суспільств.

Курс охоплює широке коло подій і процесів, серед яких Англійська революція, епоха Просвітництва, Американська та Французька революції, а також Наполеонівські війни та суспільно-політичний розвиток країн Сходу в період Нової історії. Вивчення цих подій дозволяє краще зрозуміти розвиток політичних інституцій, еволюцію ідей та культурних рухів, а також зміни в економічних системах та соціальних структурах.

Навчально-методичні матеріали, що представлені в цьому виданні, розроблені з метою сприяння ефективному проведенню семінарських занять і наданню студентам необхідної підтримки у вивченні курсу. Вони включають:

Теми семінарських занять з докладними планами та питаннями для обговорення.

Основні та додаткові джерела літератури, які допоможуть глибше зануритися в тему та отримати різностороннє бачення історичних подій.

Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарів, написання рефератів та виконання інших навчальних завдань.

Практичні завдання та питання для самоперевірки, які допоможуть закріпити отримані знання та підготуватися до підсумкових оцінювань.

Цей матеріал призначений для сприяння активному залученню студентів до навчального процесу, розвитку їхнього критичного мислення та аналітичних навичок. Ми впевнені, що з його допомогою ви зможете краще зрозуміти складність та багатогранність історичних подій і процесів Нової історії.

2. Опис навчальної дисципліни

Вивчення історії, розуміння закономірностей історичного прогресу допомагає більш ефективній діяльності людей, суспільних рухів, сприяє прийняттю обґрунтованих рішень, передбаченню їх можливих наслідків. Як і будь-яка інша наука, історія слугує одним із інструментів пізнання і перетворення світу. Той, хто знає і розуміє історію, може уникнути багатьох помилок в своїх діях, знайшовши аналогії в минулому. Знання історії настільки ж необхідне і ефективне, як і знання економіки, психології, соціології і інших наук.

Курс «Нова історія країн Європи, Америки, Азії та Африки середина XVII – поч. XIX ст.» є частиною загального курсу «Всесвітньої історії», що вивчається студентами історичних спеціальностей. Він має хронологічні рамки від початку Англійської революції XVII ст., до завершення наполеонівських війн в Європі.

Вказаний період – час не лише подальшого, продуктивного розвитку європейської цивілізації, а й час початку гострого міжцивілізаційного конфлікту, період зіткнення країн Західної Європи, з одного боку, і низки східних культур та народів.

Мета курсу – розглянути історичний розвиток країн Європи і Америки в означений період, вивчити закономірності історичного процесу і особливості розвитку окремих країн і регіонів Сходу. В основі курсу – історія світових цивілізацій, що включає характеристику еволюції людини і сімі, технологічного і економічного способів виробництва, соціально-політичного устрою і духовного світу. Виділяється найбільш репрезентативний матеріал, глибоке засвоєння якого дозволяє студентам самостійно розуміти і оцінювати історичний процес в цілому, оволодівати методами аналізу конкретних історичних явищ і навиками інтерпретації найбільш значимих історіографічних шкіл – як вітчизняних, так і зарубіжних.

Завдання курсу – показати основні тенденції розвитку західної та східних цивілізацій в перехідну епоху від традиційного суспільства до індустріального, прослідкувати процес складання буржуазного суспільства в країнах Заходу, зумовленого економічним, соціально-політичним і духовним розвитком. Простежити процес «відставання» Сходу від Заходу та поступового потрапляння його у залежність.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- періодизацію Нового часу, основні події дати (базовий фактичний матеріал);
- етапи генезису капіталізму і становлення індустріального суспільства;
- закономірності й специфіку економічної еволюції колоніальної і напівколоніальної периферії;
- зміну геополітичної ситуації в світі та окремих регіонах протягом Нового часу;
- еволюцію соціальної структури західноєвропейського суспільства, соціальні рухи, причинити значення революцій XVII-XVIII ст.;
- соціальну і політичну еволюцію країн Сходу;

- розвиток форм і типів держав в Новий час, політичних режимів і систем управління, прояви ліберальних і консервативних тенденцій у соціально-політичному житті окремих країн;
- процеси, що призвели до виникнення колоніальної системи і наступної антиколоніальної боротьби і революційного руху народів Азії та Африки;
- найважливіші історичні джерела з вузлових проблем курсу;
- головні дискусійні історіографічні проблеми історії Нового часу.

Студент повинен уміти:

- оцінювати факти історії Нового часу та оперувати ними;
- виокремлювати причини і наслідки історичних подій, оцінювати їх значення і роль у розвитку регіону чи держави;
- прослідковувати внутрішню логіку розвитку тієї чи іншої події або ж явища;
- співставляти різні, в тому числі ідентичні, події та явища, виокремлювати в них спільне і особливе;
- вільно і чітко викладати історичний матеріал із використанням спеціальної лексики;
- оперувати сучасною науковою термінологією;
- працювати з науковою літературою з історії Нового часу, проводити порівняльний аналіз різних дослідницьких гіпотез і концепцій;
- викладати і аргументувати власну точку зору з дискусійних сюжетів;
- працювати з картою;
- демонструвати навички самостійного творчого мислення.

Студент повинен володіти:

- навичками збору, обробки, аналізу та систематизації наукової інформації;
- навичками вибору методів та засобів вирішення конкретних дослідницьких задач;
- комплексом загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Зміст дисципліни: реалізується в процесі вивчення трьох блоків: теоретичного, практичного та самостійної роботи.

Теоретичний – включає вивчення у лекційному курсі головних закономірностей розвитку країн та регіонів означеного історичного періоду.

Практичний блок передбачає вивчення та аналіз найбільш важливих, особливо значущих для розуміння історичного процесу тем. Він надає можливість студенту широко розкрити свої здібності, сприяє виявленню індивідуальних творчих особливостей, розвитку ораторського мистецтва.

Компетенції:

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студентів повинні бути сформовані наступні компетенції:

Загальнопрофесійні:

- здійснювати науково-дослідницьку діяльність у відповідній професійній сфері з використанням сучасних методів дослідження та інформаційно-комунікативних технологій;

- складати загальний план роботи з обраної теми, пропонувати методи дослідження та засоби обробки наукових результатів, проводити дослідження по узгодженому з науковим керівником плану, представляти отримані результати.

Універсальні:

- здатність до критичного аналізу та оцінки сучасних наукових досліджень, генеруванню нових ідей за для вирішення дослідницьких та практичних задач у міждисциплінарних областях;
- здатність проектувати та здійснювати комплексні дослідження на основі цілісного системного наукового світосприйняття;
- формування мети особистого та професійного розвитку та умов їх досягнення, з врахуванням етапів професійного зростання, індивідуально-особистісних особливостей.

Курс: Підготовка спеціалістів	Напрямок підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Кількість кредитів відповідних ECTS: 5</p> <p>Модулів: 3 (аудиторна робота; індивідуальна робота (ІНДЗ); самостійна робота)</p> <p>Змістових модулів: 2</p> <p>Загальна кількість годин: 135</p> <p>Тижневих годин: 4</p>	<p>Шифр та назва галузі знань: Гуманітарні науки</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр</p>	<p>Нормативна</p> <p>Рік підготовки: 3 Семестр: 5</p> <p>Лекції (теоретична підготовка): 20 год.</p> <p>Практичні заняття: 26 год.</p> <p>Самостійна робота: 89 год.</p> <p>Вид контролю: екзамен</p>

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Країни Європи та Америки у XVII-XVIII ст.

ВСТУП ДО КУРСУ НОВА ІСТОРІЯ. АНГЛІЙСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ XVII СТ. ВСТУП

Предмет та актуальні проблеми курсу «Нова історія». Предмет, завдання, зміст та головні проблеми курсу. Основні джерела курсу, узагальнюючі праці, підручники та навчальні посібники до вивчення курсу. Історія країн Європи і Америки в історіографії. Періодизація нової історії за такими критеріями: зрушення у розвитку продуктивних сил, завершення промислової революції, поява нових галузей промисловості, еволюція сільського господарства, перехід у виробничих відносинах від вільної конкуренції до монополістичних об'єднань; еволюція форм державності, поява на внутрішньополітичній арені нових соціальних сил, розвиток демократії; формування колоніальної системи, нова фаза розвитку міжнародних відносин; культурний прогрес як розвиток духовних потенцій особистості і суспільства в цілому. Політична карта Європи та міжнародна обстановка на середину XVIIст. Стан продуктивних сил економічно розвинутих країн Західної Європи. Рівень розвитку продуктивних сил на Американському континенті. Колонії європейських країн в Америці.

АНГЛІЙСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ XVII СТ.

Соціально-економічні передумови революції. Промисловість і торгівля. Сільське господарство й аграрні відносини. Зміни у соціальній структурі населення. Формування буржуазії. Нове дворянство. Пуританізм як ідеологія опозиції феодально-абсолютистському ладу. Англійський абсолютизм за перших королів із династії Стюартів. «Петиція про право» (1628 р.). Безпарламентське правління Карла I. Початковий період революції. «Велика демонстрація». Перша громадянська війна. Пресвітеріани та індепенденти. О. Кромвель і реформа парламентської армії. Поразки роялістів під Марстон-Муром і Нейзбі. Законодавство Довгого парламенту (1642-1646 рр.). Аграрне питання під час революції. Левелери і Джон Лільберн. Боротьба між армією і парламентом. Армійська конференція у Петні. «Народна угода». Друга громадянська війна. «Прайдова чистка» парламенту і страта короля. Індепендентська республіка. Придушення левелерського руху. Дигери та Дж. Вінстенлі. Завоювання Ірландії. Приєднання Шотландії до Англії. Навігаційний акт. Англо-голландська війна. Криза Індепендентської республіки. Протекторат О.Кромвеля. Друга республіка. Реставрація Стюартів. Внутрішня політика Карла II. Закон 1679 р. («Habeas corpus Act») Парламентська опозиція. «Славна революція» 1688 р. «Білль про права». Історичне значення Англійської революції XVII ст. Основні напрями вивчення Англійської революції XVII ст. в історіографії.

ЄВРОПЕЙСЬКІ АБСОЛЮТНІ МОНАРХІЇ XVII- XVIII СТ. АНГЛІЯ У XVIII СТ.

Формування конституційної монархії як форми державної влади. «Акт про престолонаслідування» й формування конституційної монархії. Виникнення системи двох політичних партій. Соціально-економічний розвиток у першій половині XVIII ст. Мануфактурне виробництво. Монополізація зовнішньої торгівлі. Огороджування. Політика протекціонізму. Система державного боргу. Пограбування колоній. Участь Англії у війні за іспанську спадщину. Утрехтський мир. Англія у війні за австрійську спадщину. Семилітня війна. Паризький мирний договір. Завершення аграрної революції у другій половині XVIII ст. Еволюція соціальної структури сільського населення. Початок промислового перевороту. Економічні та соціальні наслідки промислової революції. Економічне вчення А.Сміта. Політична та ідеологічна боротьба у другій половині XVIII ст. «Справа Вілкса». Проекти політичних реформ.

АВСТРІЯ, ПРУССІЯ ТА МАЛІ НІМЕЦЬКІ ДЕРЖАВИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII - XVIII СТ.

Володіння австрійських Габсбургів у другій половині XVII ст. Війни наприкінці XVII - на початку XVIII ст. Розвиток промисловості, сільського господарства, торгівлі. Поширення ідей меркантилізму. Початок реформ. Війна за австрійську спадщину. Семилітня війна. «Просвітницький абсолютизм» в Австрії у другій половині XVIII ст. Реформи Марії-Терези і Йозефа II. Визвольний рух в Угорщині у другій половині XVII ст. Кінець ту-рецького панування. Національне повстання 1703-1711 рр. Ракоці II. Політика Габсбургів в Угорщині. Селянська реформа 1767 р. Соціально-економічні та політичні наслідки Тридцятилітньої війни для німецьких держав. Розвиток німецьких держав у другій половині XVII ст. Експансія Франції. Абсолютизм у Німеччині XVII-XVIII ст. Посилення Бранденбургу-Пруссії. Меркантилістська політика Фрідріха-Вільгельма I. Мілітаризація держави. Пруссія за Фрідріха II. Реформи у дусі «просвітницького абсолютизму».

АБСОЛЮТНА МОНАРХІЯ У ФРАНЦІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII - 80-х рр. XVIII СТ.

Тимчасова криза абсолютизму в середині XVII ст. Фронда. Необмежена монархія за Людовіка XIV. Кольбер і «кольбертизм». Скасування Нантського едикту. Селянські повстання та Французькі завоювання у 50 - 80-х рр. XVII ст. Поразка Франції у війні за іспанську спадщину. Участь Франції в Семилітній війні. Французький абсолютизм за Людовіка XV. Крах реформаторської діяльності Тюрго - міністра фінансів за Людовіка XVI. Зростання промисловості й торгівлі. Розвиток сільського господарства й аграрних відносин у XVIII ст. (до 1789 р.). Сеньйоріальна експлуатація й опір їй з боку сільської громади. Державний податковий гніт. Посилення соціальної напруженості. Формування ідеології французького Просвітництва. Монтеск'є і Вольтер. Фізіократи. Ф.Кене і його вчення. Французький матеріалізм. «Енциклопедія». Руссо і Маблі. Утопічний комунізм. Мельє і Мореллі. Останнє десятиліття Старого порядку.

ВІЙНА ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКИХ КОЛОНИЙ АНГЛІЇ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ТА УТВОРЕННЯ США.

Індіанці до початку англійської колонізації. Заснування перших англійських колоній у Північній Америці та їх соціально-економічний розвиток у XVII – першій половині XVIII ст. Розвиток плантаційного господарства на Півдні та фермерського на Півночі. Промислове виробництво. Торгові відносини між колоніями та метрополією. Населення колоній та соціально-класові відносини. Формування американської нації. Політичний розвиток колоній. Зростання опозиційних настроїв. Ідеологія американського просвітництва. Б.Франклін. Т.Джефферсон. Т.Пейн. Зіткнення інтересів метрополії та колоній у 60-х рр. XVIII ст. «Гербовий закон». Наростання руху опору в колоніях. Організація «Сини свободи». Кампанія бойкоту англійських товарів. Роялісти і опозиція. Фермерський рух у 60-х і на початку 70-х рр. Створення «Комітетів зв'язку». Діяльність С.Адамса. «Бостонське чаювання». Перший Континентальний конгрес. «Декларація прав». Початок війни за незалежність. Другий Континентальний конгрес і «Декларація незалежності». Формування нової влади. Хід військових дій у 1776-1777 рр. Капітуляція англійських військ біля Саратоги. Дж.Вашінгтон. Міжнародне становище і дипломатія США. Франко-американський союз. Вирішальні перемоги американської армії. Версальський мир 1783 р. Наслідки війни за незалежність. Еконо-мічні труднощі. Зростання масового незадоволення. Повстання Шейса. Нова федеральна конституція. Боротьба навколо її ратифікації. «Білль про права» 1791 р. Історичне значення визвольної війни північноамериканських колоній Англії (перша американська революція) й утворення США. Історіографія початкової історії США та війни за незалежність.

ВЕЛИКА ФРАНЦУЗЬКА РЕВОЛЮЦІЯ XVIII СТ.

Відкриття Генеральних штатів і перетворення їх у Національні Установчі збори. Початок революції. Падіння Бастилії. «Декларація прав людини і громадянина». Події 5-6 жовтня 1789 р. Політичні угруповання в Установчих зборах. Мірабо. Лафайєт. Робесп'єр. Революційні клуби. Марат і його газета «Друг народу». Законодавство Установчих зборів. Конституція 1791 р. Спроба втечі короля. Розгортання республіканського руху. Відгуки на події у Франції в європейських країнах. Формування коаліції європейських монархів проти революційної Франції. Законодавчі збори. Фельяни і жирондисти. Політична нестабільність у країні. Початок революційних воєн. Рух національних волонтерів. Повстання 10 серпня 1792 р. Повалення монархії. Жирондисти при владі. Перемога під Вальмі та продовження війни. Конвент і проголошення республіки. Жирондисти і монтаньяри. Процес і страта Людовіка XVI. Вступ Англії у війну проти Франції. Поразки на фронті навесні 1793 р. Події у Венеції. Рух «шалених». Боротьба за максимум. Комуна Парижа. Повстання 31 травня - 2 червня 1793 р. Встановлення влади якобінців. Соціальна опора якобінців. Конституція 1793 р. Селянський рух у роки революції. Аграрна політика якобінців. Формування якобінської диктатури. Революційний терор. Арешт керівників «шалених». Події 4-5 вересня 1793 р. Рух міських низів Парижа під час якобінської диктатури. Декрет про підозрілих. Загальний максимум цін. «Дехристиянізація» і революційний календар. Політика якобінців у питаннях науки, освіти, культури і побуту. Реорганізація армії та хід війни. Загострення

боротьби всередині якобінського блоку. Вантозькі декрети. Страта Ебера і Шометта. Страта дантоністів. Переверот 9 термідора. Внутрішня й зовнішня політика термідоріанського Конвенту. Виступи санкюлотів Парижа весною 1795 р. Конституція 1795 р. Встановлення директорії. Г.Бабеф і «Змова рівних». Програма бабувістів. Війни Французької республіки у роки Директорії. Італійський похід французької армії. Спроба Франції завоювати Єгипет і Сірію. Друга коаліція й військові поразки Франції у 1798-1799 рр. Криза режиму Директорії і державний переворот 18 брюмера 1799 р. Історіографія революції у Франції XVIII ст. Відзначення історичною наукою 200-річчя Французької революції XVIII ст. Франція у роки Консульства і Першої імперії. Встановлення військової диктатури Н.Бонапарта. Конституція 1799 р. Консульство. Конкордат з папою 1801 р. Проголошення імперії. Соціально-економічний розвиток Франції у роки Консульства і Першої імперії. Наполеонівські війни. Другий італійський похід. Мирний договір з Австрією. Ам'єнський мир. Відновлення війни з Англією. Вступ у війну Австрії і Росії. Битва під Аустерліцем. Причини тимчасового успіху наполеонівської армії. Континентальна блокада. Тільзітський мир. Вторгнення французьких військ в Іспанію. Поразка австрійської армії біля Ваграма і Шенбрунський мир. Політика Наполеона у польському питанні. Назрівання кризи наполеонівської імперії. Війна між Францією і Росією. Вступ російських військ у Західну Європу. «Битва народів» під Лейпцигом. Війна 1814 р. і реставрація Бурбонів. «Сто днів» 1815 р. Ватерлоо. Друга реставрація Бурбонів. Підсумки наполеонівських воєн. Наполеонівські війни в історіографії.

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ КРАЇН ЄВРОПИ У XVII- XVIII СТ. (ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРОСВІТНИЦТВО)

Англійська культура у XVII-XVIII ст. Розвиток науки. Фізика і хімія. І.Ньютон. Р.Бойль. Дж.Прістлі. Розвиток техніки. Філософська думка. Ф.Бекон. Т.Гоббс. Дж.Локк. Д.Юм. Лондонське Королівське товариство. Просвітницькі ідеї в англійській літературі. Д.Дефо. Дж. Свіфт. С.Річардсон. Г.Фільдінг. Література сентименталізму. Англійський театр. Образотворче мистецтво. Живопис. В.Хогарт. Дж.Рейнольдс. Т.Гейнсборо. Класицизм в архітектурі. К.Рен. Ландшафтні парки. В.Чемберс. Творчість братів Адамів. Розвиток німецької та австрійської культури у другій половині XVII-XVIII ст. Наука і освіта. В.Лейбніц. Ж.Лагранж. К.Гаусс. Розвиток технічних знань. Філософська думка. І.Кант. Піднесення німецького образотворчого мистецтва. Архітектори і скульптори німецького бароко. Розвиток бароко в архітектурі, скульптурі та живописі Австрії. Стиль рококо в образотворчому мистецтві Німеччини і Австрії. Прикладне мистецтво. Мейсенський фарфор. Німецький класицизм. Поява реалізму в мистецтві. Німецька література. Г.-Е.Лессінг. Ф.Шіллер. Й.-В.Гете. Розвиток французької культури у другій половині XVII – на початку XIX ст. Наука і освіта. Математика і фізика. Класицизм у літературі. Творчість великих драматургів – Корнеля, Расіна, Мольєра. Ідеї Просвітництва у французькій літературі. Початок епохи романтизму. П.Шодерло де Лакло. П.-О.Бомарше. Ф.-Р.Шатобріан. Ж.де Сталь. Театр «Комеді Франсез». Образотворче мистецтво. Стиль рококо. А.Ватто. Ф.Буше. Ж.-О.Фрагонар. Натюрморти Ж.-Б.Шардена. Традиції класицизму у творчості Ж.-Л.Давида. Скульптура. Е.-М.Фальконе. Ж.-А.Гудон. Архітектура. Ж.-А.Габріель.

Змістовий модуль 2.

Країни Азії та Африки у XVII-XVIII ст.

ЯПОНІЯ У XVII- XVIII СТ.

Японія на початок нового часу, встановлення сьогунату Токугава. Економіка Японії у XVII–XVIII ст., аграрні відносини, форми феодальної експлуатації. Положення селян. Японські міста, ремесло і торгівля. Адміністративний устрій та політична система сьогунату Токугава. Стани. Зовнішня політика Токугава і «закриття» країни. Перші контакти між Японією і Росією. Загострення кризи феодальних відносин. Японська культура періоду Токугава. Японія наприкінці XVIII - початку XIX ст.: формування в надрах феодальної Японії капіталістичного укладу. Криза токугавського режиму. Селянські і міські повстання. Опозиція буржуазії і частини дворян. Насильницьке «відкриття» Японії США. Нерівноправні договори, російсько-японські відносини. Рух проти іноземців і сьогунату, подальше загострення політичної кризи. Іноземна інтервенція. Революційна ситуація в Японії в 60-х рр. XIX ст. Характер і рушійні сили революційної боротьби. Імператорська влада і сьогунат. Громадянська війна і ліквідація сьогунату. Буржуазні реформи першого імператорського уряду, які відкрили шлях перемозі капіталізму. Реформи в царині освіти, адміністративного устрою. Незавершений характер буржуазної революції в Японії.

КИТАЙ У XVII- XVIII СТ.

Загальна характеристика Китаю на початок нового часу. Продуктивні сили і культура феодального Китаю. Селянська війна середини XVII ст. Союз китайських феодалів і завойовників - маньчжурів. Встановлення Цінської династії. Економіка Китаю, форми феодальної власності на землю. Міста, цехове ремесло, мануфактура, торгівля. Державний лад Китаю, система станів. Релігійно-ідеологічна система феодального Китаю. Конфуціанство, даосизм, буддизм. Зовнішня політика Китаю у XVII-XVIII ст., російсько-китайські стосунки. Концепція «Серединної імперії». «Закриття» Китаю і політика великих держав. Криза феодальних відносин і погіршення становища народних мас. Таємні товариства як одна із форм боротьби народних мас проти феодального гніту та Цінської імперії. Народні повстання кінця XVIII- початку XIXст.

ІНДІЯ У XVII- XVIII СТ.

Індія на початок нового часу. Імперія Великих Моголів, її соціально-політичний устрій, рівень розвитку продуктивних сил. Аграрні відносини в Індії. Військово-ленна система держави Великих Моголів. Рента - податок. Індійське місто, торгівля ремесло. Економічний розвиток Індії у XVII-XVIII ст. Криза феодальних відносин та посилення експлуатації селянства. Антифеодальні повстання сикхів і джатів. Визвольна боротьба маратхів і утворення маратхської держави. Внутрішні і зовнішні причини розпаду імперії Великих Моголів. Індія напередодні британського завоювання. Англо-французькі суперечності.

Завоювання Бенгалії англійцями і подальше розширення їх володінь. Боротьба бенгальців і народів Південної Індії за незалежність. Основні форми колоніальної експлуатації Індії в період первісного нагромадження. Промислова революція в Англії і посилення колоніальної агресії англійської буржуазії. Нові захоплення в Індії. Загарбницькі війни проти маратхів. Підкорення Раджастхану, Ассаму і Сінду. Пенджаб у першій половині ХІХ ст. Англо-сикхські війни і остаточне підкорення Індії. Організація управління Індією та еволюція Ост-Індської компанії. Британська адміністрація і місцеві князівства. Аграрна політика британських колонізаторів в Індії, її наслідки для економіки та селянства. Руїнування общини та закріплення феодално-поміщицької власності на землю. Характер земельних реформ англійських колонізаторів. Перетворення Індії в ринок збуту та аграрно-сировинний придаток капіталістичної Англії. Національне та соціальне пригнічення народів Індії. Індійська національна культура у ХVІІІ-ХІХ століттях. Рам Мохан Рай і його діяльність.

ОСМАНСЬКА ІМПЕРІЯ У ХVІІ- ХVІІІ СТ.

Османська імперія на початок нового часу, її територія і населення. Панування турецьких феодалів над нетурецькими народами. Аграрні відносини як основа феодалної експлуатації селян. Місто і ремесло. Розклад військово-ленної системи. Політичний лад Османської імперії, релігія. Зовнішня політика Імперії у ХVІІ ст. Економічний розвиток Османської імперії у ХVІІІ ст. і посилення феодалної роздрібленості. Загострення класової і національно-визвольної боротьби. Зовнішня політика у ХVІІІ ст., російсько-турецькі війни. Посилення залежності Османської імперії від західних держав. Капітуляції. Виникнення «східного питання» і агресивні плани Англії, Франції і Росії щодо Османської імперії. Україна в планах турецьких султанів. Росія і боротьба балканських народів за незалежність. Режим капітуляцій. «Східне питання». Внутрішньополітична криза в Османській імперії в кінці ХVІІІ ст. і зовнішньополітичні ускладнення. Реформи Селіма ІІІ (боротьба в середині правлячого класу. Мустафа Байрактар і «Рушукські друзі»). Російсько-турецька війна 1806-1812 рр. і Бухарестський мир. Посилення боротьби європейських держав за Туреччину.

4. Структура залікового кредиту

Тема	Кількість годин, відведених на:				
	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
Змістовий модуль 1. Країни Європи та Америки у XVII-XVIII ст.					
	20	26	89	Підготовка та захист навчального проекту (ІНДЗ)	
Тема 1. Англійська революція середини XVII ст.	2	4	10		
Тема 2. Країни Європи у XVIII ст.	2	4	10		
Тема 3. Війна за незалежність та проголошення створення США.	2	4	10		
Тема 4. Велика французька революція.	4	4	10		
Тема 5. Європейське просвітництво	2	2	9		
Змістовий модуль 2. Країни Азії та Африки у XVII-XVIII ст.					
Тема 6. Японія у XVII-XVIII ст.	2	2	10		
Тема 7. Китай у XVII-XVIII ст.	2	2	10		
Тема 8. Індія у XVII-XVIII ст.	2	2	10		
Тема 9. Османська імперія у XVII-XVIII ст.	2	2	10		
Усього годин	20	26	89		

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів проводиться у формі вивчення окремих теоретичних питань по запропонованій літературі або самостійного вирішення задач з подальшим їх обговоренням на аудиторних заняттях.

Необхідно планувати самостійну підготовку так, щоб прослуховування матеріалів лекційних занять відбувалося після проведення самостійної теоретичної підготовки. У такому разі відбувається не тільки розуміння прослуханого матеріалу, але й з'являється можливість задати питання, що сприяє кращому закріпленню отриманої інформації. Підготовка до семінарських занять повинна включати в себе не лише пошук необхідних матеріалів для складання свого виступу на практичному занятті, але й питань, що викликали певні труднощі при самостійній підготовці.

Самостійна робота повинна сприяти:

- поглибленню та розширенню теоретичних та практичних знань;
- формуванню інтересів до самостійної науково-дослідної роботи;
- оволодінню прийомами процесу пізнання та розвитку пізнавальних здібностей.

Ціллю самостійної роботи студентів є забезпечення якісної підготовки спеціалістів.

Саме тому, серед напрямків самостійної роботи слід виділяти наступні:

1. Робота в бібліотеках

Самостійна підготовка студента до лекцій передбачає його ознайомлення з науковими дослідженнями з відповідних тем та їх рецензування. Рецензії подаються у письмовій формі до початку кожної лекційної теми.

Істотним елементом підготовки до семінарських занять є самостійна робота з науковою літературою.

Крім того формами самостійної роботи можуть бути:

- аналіз історичних джерел
- створення каталогів джерел, літератури, методичних та навчальних посібників, джерел у електронному варіанті
- складання таблиць та графіків
- виконання картографічних завдань

2. Робота з програмами Microsoft Office та у мережі Інтернет, що забезпечується засобами навчально-наукової лабораторії ФФПЮН, покликана надати студентові додаткову інформацію при підготовці до лекцій та семінарських занять, а також реалізації його навчального проекту.

Індивідуальна робота студентів

Індивідуальна робота студентів передбачає створення умов для найповнішої реалізації творчих можливостей студентів у вигляді поточних консультацій з подальшим написанням контрольних робіт, складання колоквиумів, написання есе та підготовки і захисту індивідуального курсового проекту.

Курсовий проект

Індивідуальний науково-дослідний курсовий проект повинен бути присвячений одній з тем/проблем курсу (яку студент самостійно обирає за домовленістю з викладачем) і ставити за мету її самостійне поглиблене вивчення та використання отриманих знань для професійних або суспільних потреб. Виконання проекту вимагатиме від студента реалізації особистих здібностей (літературних, мистецьких, технічних) та спеціальних навичок (робота з комп'ютером, аудіо - та відео-апаратурою, пресою, громадська комунікація, обробка статистичних даних тощо).

Критерії оцінки навчального проекту:

- оригінальність ідеї;
- самостійність розробки і виконання;
- змістовність, наукова обґрунтованість;
- якість виконання;
- практична цінність;

Варіанти курсових проектів:

- презентація;
- електронний урок/підручник;
- сценарій рольової гри;
- соціологічне опитування;

- електронний варіант газети/журналу;
- власна стаття чи наукове дослідження;
- фотоальбом (альбом політичних чи історичних карикатур).

Методи навчання: лекції та семінарські заняття з використанням методів активного навчання; індивідуальна робота (консультації); самостійна робота в бібліотеках і комп'ютерних мережах, підготовка та захист індивідуального науково-дослідного завдання.

Методи оцінювання: робота на практичних заняттях та лекціях, анотація рекомендованої наукової літератури, поточне письмове тестування, підбір рекомендованої літератури до тем, реферат, екзамен.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Підсумкова (загальна) оцінка з курсу є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності, обрані студентом:

Підготовка та робота на семінарах – 0 - 60 балів

Індивідуальний науково-дослідний проект – 0 – 10 балів

Екзамен - 30 балів

Розподіл балів, що присвоюються студентам у заліковому кредиті

Модуль 1									Модуль 2 (ІНДЗ)	Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				10	30	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9			
7	7	7	7	7	7	6	6	6			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Методичне забезпечення

5.1 Плани та методичні рекомендації до практичних занять:

Навчальний курс «Нова історія країн Європи, Америки, Азії та Африки» призначений для студентів III курсу денної і заочної форми навчання історико-юридичного факультету. Згідно з навчальним планом, на курс нової історії відведено 20 години лекцій і 26 години семінарських занять та 89 годин відводиться на самостійну роботу студентів.

За вже усталеною у вітчизняній історичній науці традицією, хронологічними рамками першого періоду нової історії є час від початку Англійської революції середини XVII ст. до завершення наполеонівських війн та становлення нової системи міжнародних відносин. Саме цим визначається і тематика як лекційного, так і семінарського курсів нової історії зарубіжних країн.

Предметом вивчення курсу нової історії зарубіжних країн є історія перемоги та розвитку індустріального суспільства, процесу формування сучасних націй і держав, створення фундаментальних основ політичного, економічного та духовного життя найрозвиненіших країн.

Семінарські заняття посідають важливе місце серед різноманітних форм організації навчальної роботи вищої школи. Основною формою і визначальною ознакою семінарських занять з історії є самостійна робота студентів над певним навчальним матеріалом, передбаченим програмою, виступи з рефератами і повідомленнями, обговорення їх під керівництвом викладача.

Підготовка студента до семінарського заняття з нової історії включає:

- докладне ознайомлення з планом заняття та доданим до нього списком джерел та літератури;
- попередній перегляд і читання відповідних розділів з вузівського підручника історії;
- читання обов'язкового кола джерел та монографічної літератури, їх конспектування та виписування необхідних цитат;
- перегляд і читання додаткової літератури (словники, довідники, покажчики) для з'ясування окремих деталей питання, що вивчається;
- складання розширеного плану свого виступу на семінарі;
- підготовка реферату.

Успішна підготовка студента до семінарських занять потребує сумлінної самостійної роботи над відповідною літературою.

Готуючись до семінару, студенти не повинні забувати, що виступ на семінарі не повинен перевищувати 10-12 хв., а доповнення - 7-8 хв. Успіх семінару, його ефективність значною мірою залежить від повноти висвітлення внесених до плану питань, від зацікавленої участі студентів.

Методичні рекомендації та робота на семінарських заняттях дозволять поглибити теоретичні знання студентів, отримані ними в ході слухання лекцій з курсу нової історії, закріпити вміння працювати з історичними документами та дослідженнями, з історичними картами і довідковою літературою тощо.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

Англійська буржуазна революція XVII ст. (2 год.)

План

1. Економічний розвиток і політичне життя Англії в кінці XVI – першій половині XVII ст.
2. Конфлікт між абсолютизмом та парламентською опозицією. Ідеологічна підготовка революції.
3. Початок революції. Перша та Друга громадянські війни.
4. Індепендентська республіка.

Методичні рекомендації:

Мета заняття – поглибити знання студентів про передумови, хід та наслідки Англійської буржуазної революції XVII ст. Розвинути навички критичного аналізу історичних подій та документів. Залучити студентів до активного обговорення і дебатів з теми семінару.

При обговоренні першого питання заняття, варто зупинитися на таких його аспектах: Які основні економічні зміни відбулися в Англії у цей період? Як ці зміни вплинули на соціальну структуру і політичне життя? Які конфлікти виникли між різними соціальними групами? Для його студентам необхідно підготувати короткі доповіді про розвиток мануфактури, торгівлі та зміни в аграрному секторі. Проаналізувати основні політичні інститути Англії (монархія, парламент) і їх функціонування.

Розглядаючи друге питання, необхідно з'ясувати: Які причини конфлікту між абсолютистською монархією та парламентом? Які політичні та релігійні ідеї лягли в основу опозиції? Як ідеологічні дебати вплинули на підготовку революції? Для цього варто підготувати доповіді про діяльність королів Карла I та Якова I. Проаналізувати політичні трактати та релігійні тексти, які формували ідеологічну базу опозиції.

Аналізуючи події пов'язані з Першою та Другою громадянською війною необхідно знайти відповіді на питання: Які події стали початком революції? Які основні битви відбулися під час Першої та Другої громадянських війн? Які були наслідки цих війн для Англії? Розглядаючи це питання студентам необхідно вивчити та підготувати карти основних битв і їх наслідків. Провести аналіз стратегій і тактик, що використовувалися під час воєн.

Обговорення завершального питання заняття передбачає з'ясування наступних підпитань: які зміни відбулися в Англії після проголошення республіки? Які реформи були впроваджені під час правління Олівера Кромвеля? Які причини занепаду республіки і відновлення монархії? Обговорення цих питань передбачає підготовку доповіді про політичні та соціальні реформи Кромвеля. Обговорення наслідків зовнішньої політики республіки для Англії.

Джерела та література:

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. Структури повсякденності: можливе і неможливе. Т.1. Київ, 1995.

2. Бураков Ю. В., Питльована Л. Ю. Нариси історії Англії нового часу. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Львів: Центр Європи, 2003. - 128 с.
3. Всесвітня історія. Хрестоматія з нової історії. (XV - 50-60-ті роки XIX ст.) [Текст] : посіб. для студ. іст. ф-тів вузів, викладачів та вчителів / упоряд. Н. С. Папенко. - К. : [б.в.], 2001. - 122 с.
4. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу [Текст] : практикум для студ. іст. ф-ту / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів, 2002. Ч. 1 / уклад. З. Баран. 2002. - 152 с.
5. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки [Текст] : курс лекцій / П. П. Моціяка. - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2005. Ч. 1 : XVII - XVIII ст. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 222 с.
6. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 рр.): хронологія подій : навчально-методичний посібник / авт.-укл. О. С. Акунін ; Навч.-наук. інститут історії та права МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 604 с.
7. Шевченко Н. І. Основні проблеми англійської революції у висвітленні британських істориків другої половини XX століття.// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія історія. – К., 2000, № 49.
8. В. Павленко, Н. Шевченко Вігська концепція подій англійської революції середини XVII ст. у британській історіографії XIX ст.// Проблеми архівознавства та джерелознавства. Зб. наук. праць. – К., 2001, с.295.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.

Англійська буржуазна революція XVII ст. (2 год.)

План

1. Протекторат Кромвеля та його режим.
2. Вирішення аграрного питання в ході революції.
3. Державний переворот 1688 р. «Біль про права».
4. Підсумки революції та її значення в сучасній історіографії.

Методичні рекомендації:

Мета заняття – розширити знання студентів про ключові аспекти Англійської буржуазної революції XVII ст. Розвинути вміння критично аналізувати історичні події та їх наслідки. Стимулювати студентів до активного обговорення та самостійного дослідження теми.

Перше запитання семінарського заняття присвячене обговоренню таких ключових проблем: Які основні політичні та соціальні реформи були проведені під час протекторату Кромвеля? Якими методами Кромвель забезпечував свою владу? Які були досягнення і недоліки його режиму? Для пошуку відповідей на ці питання студентам необхідно підготувати короткі доповіді про основні реформи та політичні зміни. Проаналізувати значення протекторату для розвитку

Англії. При цьому варто використати постанови та закони періоду протекторату. Мемуари сучасників та праці істориків про Олівера Кромвелля.

Розгляд другого питання передбачає пошук відповідей на наступні підпитання: як змінювалася аграрна структура в Англії під час революції? Які заходи вживалися для вирішення аграрного питання? Які були наслідки цих змін для селянства і землевласників? Для цього студентам необхідно дослідити основні аграрні реформи та їх вплив на сільське господарство. Підготувати доповіді про зміни в структурі землеволодіння. При цьому варто звернути особливу увагу на акти парламенту, що стосуються аграрних реформ. Сучасні дослідження аграрних змін в Англії.

Розгляд питання пов'язаного з Державним переворотом 1688 р. потребує пошуку відповідей на такі підпитання: які причини призвели до державного перевороту 1688 р.? Які основні положення «Білю про права»? Як змінилася політична система Англії після перевороту? Даючи відповіді на ці питання студенти повинні підготувати доповіді про причини та хід перевороту 1688 р. Проаналізувати основні положення «Білю про права» та їх значення.

Говорячи про значення Англійської буржуазної революції, варто знайти відповіді на такі запитання: Які основні підсумки революції? Як революція вплинула на подальший розвиток Англії? Які існують сучасні підходи до оцінки значення революції? Для цього необхідно підготувати доповіді про наслідки революції для різних аспектів життя Англії. Дослідити сучасні підходи до оцінки значення революції в історіографії.

Джерела та література:

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. Структури повсякденності: можливе і неможливе. Т.1. Київ, 1995.
2. Бураков Ю. В., Питльована Л. Ю. Нариси історії Англії нового часу. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Львів: Центр Європи, 2003. - 128 с.
3. Всесвітня історія. Хрестоматія з нової історії. (XV - 50-60-ті роки XIX ст.) [Текст] : посіб. для студ. іст. ф-тів вузів, викладачів та вчителів / упоряд. Н. С. Папенко. - К. : [б.в.], 2001. - 122 с.
4. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу [Текст] : практикум для студ. іст. ф-ту / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів, 2002 . Ч. 1 / уклад. З. Баран. 2002. - 152 с.
5. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки [Текст] : курс лекцій / П. П. Моціяка. - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2005. Ч. 1 : XVII-XVIII ст. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 222 с.
6. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 рр.): хронологія подій : навчально-методичний посібник / авт.-укл. О. С. Акунін ; Навч.-наук. інститут історії та права МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 604 с.
7. Шевченко Н. І. Основні проблеми англійської революції у висвітленні британських істориків другої половини XX століття.// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія історія. – К., 2000, № 49.

8. В. Павленко, Н. Шевченко Вігськка концепція подій англійської революції середини XVII ст. у британській історіографії XIX ст. // Проблеми архівознавства та джерелознавства. Зб. наук. праць. – К., 2001, с.295.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. **Країни Європи у XVIII ст. (2 год.)**

План

1. Французький абсолютизм
2. Абсолютизм в Англії.
3. Німецький абсолютизм.

Методичні рекомендації:

Мета заняття – розширити знання студентів про абсолютистські режими в Європі XVIII ст. Розвинути вміння критично аналізувати історичні події та їх наслідки. Стимулювати студентів до активного обговорення та самостійного дослідження теми.

Обговорення першого питання семінарського заняття передбачає: здійснення характеристики французького абсолютизму. Зазначення проявів кризи французького абсолютизму у другій половині XVIII ст.; визначення впливу політика і реформ Людовіка XIV на розвиток Франції; встановленні соціальних та економічних наслідків, які мали реформи французького абсолютизму. Висвітлення даного питання передбачає підготовку коротких доповідей про основні реформи Людовіка XIV. Аналіз впливу абсолютистської політики на різні верстви суспільства.

Вивчення абсолютизму в Англії варто розпочати з пошуку відповідей на такі підпитання: як розвивався абсолютизм в Англії і які його особливості? Які події призвели до посилення чи послаблення абсолютизму в Англії? Які були наслідки цих подій для англійського суспільства? Для цього студентам варто підготувати доповіді про основні події, що вплинули на розвиток абсолютизму в Англії. Проаналізувати політику різних монархів та її вплив на суспільство.

Обговорюючи питання пов'язане з німецьким абсолютизмом, варто дати відповіді на такі підпитання: які були основні характеристики німецького абсолютизму? Як розвивалася політика абсолютистських держав в Німеччині? Які були соціальні та економічні наслідки абсолютистської політики в німецьких державах? Для цього студентам потрібно підготувати доповіді про основні німецькі держави і їх абсолютистську політику. Проаналізувати вплив абсолютизму на розвиток німецьких держав.

Джерела та література:

1. Бобилева С.Й. Історія Німеччини.- Д., 2003.
2. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. Структури повсякденності: можливе і неможливе. Т.1. Київ, 1995.

3. Бураков Ю. В., Питльована Л. Ю. Нариси історії Англії нового часу. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Львів: Центр Європи, 2003. - 128 с.
4. Всесвітня історія. Хрестоматія з нової історії. (XV – 50-60-ті роки XIX ст.) [Текст] : посіб. для студ. іст. ф-тів вузів, викладачів та вчителів / упоряд. Н. С. Папенко. - К. : [б.в.], 2001. - 122 с.
5. Джеджула К.О. Історія Франції .- К., 1954.
6. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу [Текст] : практикум для студ. іст. ф-ту / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів, 2002 . Ч. 1 / уклад. З. Баран. 2002. - 152 с.
7. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки [Текст] : курс лекцій / П. П. Моціяка. - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2005. Ч. 1 : XVII - XVIII ст. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 222 с.
8. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 рр.): хронологія подій : навчально-методичний посібник / авт.-укл. О. С. Акунін ; Навч.-наук. інститут історії та права МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв : Іліон, 2013. – 604 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4.

Країни Європи у XVIII ст. (2 год.)

План

1. Країни Північної Європи (Данія, Швеція) у XVIII ст.
2. Країни Південної Європи (Португалія, Іспанія, Італія) у XVIII ст.

Методичні рекомендації:

Мета заняття – поглибити знання студентів про політичний, соціально-економічний та культурний розвиток країн Європи у XVIII ст. Розвинути вміння критично аналізувати історичні події та їх наслідки. Стимулювати студентів до активного обговорення та самостійного дослідження теми.

Розгляд першого питання передбачає ознайомлення з історією країн Північної Європи у XVIII ст. Для повноцінного його розгляду варто знайти відповіді на наступні підпитання: які основні політичні події відбулися в Данії та Швеції у XVIII ст.? Як розвивалися економічні та соціальні структури цих країн? Які були культурні та наукові досягнення Данії та Швеції у XVIII ст.? Для цього студентам варто підготувати доповіді про політичні реформи та ключові події в Данії та Швеції. Проаналізувати економічний розвиток цих країн у XVIII ст. Висвітлити культурні та наукові досягнення Данії та Швеції.

Оскільки друге питання заняття присвячене країнам Південної Європи (Португалія, Іспанія, Італія) у XVIII ст., то його висвітлення має базуватися на пошуку відповідей на такі підпитання: Які основні політичні події відбулися в Португалії, Іспанії та Італії у XVIII ст.? Як розвивалися економічні та соціальні структури цих країн? Які були культурні та наукові досягнення Португалії, Іспанії та Італії у XVIII ст.? Студентам потрібно підготувати доповіді про по-

літичні реформи та ключові події в Португалії, Іспанії та Італії. Проаналізувати економічний розвиток цих країн у XVIII ст.

Висвітлити культурні та наукові досягнення Португалії, Іспанії та Італії.

Джерела та література:

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. Структури повсякденності: можливе і неможливе. Т.1. Київ, 1995.
2. Всесвітня історія. Хрестоматія з нової історії. (XV - 50-60-ті роки XIX ст.) [Текст] : посіб. для студ. іст. ф-тів вузів, викладачів та вчителів / упоряд. Н. С. Папенко. - К. : [б.в.], 2001. - 122 с.
3. Йорген Вейбульль Коротка історія Швеції. Переклад Олександра Буценка Редакція Ольги Сенюк Оформлення Інги Брітт Лільєрот. Надруковано у Швеції: Скугс Буктрюкері АБ, Треллеборг, 1998
4. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу [Текст] : практикум для студ. іст. ф-ту / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів, 2002 . Ч. 1 / уклад. З. Баран. 2002. - 152 с.
5. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки [Текст] : курс лекцій / П. П. Моціяка. - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2005. Ч. 1 : XVII–XVIII ст. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 222 с.
6. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 рр.): хронологія подій : навчально-методичний посібник / авт.-укл. О. С. Акунін ; Навч.-наук. інститут історії та права МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 604 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5.

Війна за незалежність і утворення США (2 год.)

План

1. Соціально-економічний розвиток і політичний устрій англійських колоній у Північній Америці на середину XVIII ст.
2. Американські просвітителі (Б. Франклін, Т. Пейн, Т. Джефферсон та ін.). ідейна підготовка боротьби за незалежність.
3. Особливості війни за незалежність як першої американської революції.

Методичні рекомендації:

Мета заняття – поглибити знання студентів про політичний, соціально-економічний та культурний розвиток англійських колоній у Північній Америці у XVIII ст. та їх боротьбу за незалежність. Розвинути вміння критично аналізувати історичні події та їх наслідки. Стимулювати студентів до активного обговорення та самостійного дослідження теми.

Розглядаючи перше питання семінарського заняття варто звернути увагу на окремі його аспекти. Від початку заснування і до початку революції населення 13 англійських колоній Північної Америки швидко зростало і було багатонаціональним. Студентам необхідно показати соціальну структуру населення

колоній та ті проблеми, які необхідно було долати жителям колоній. З економічним ростом колоній створювався єдиний американський ринок, налагоджувалися внутрішні зв'язки, почала формуватися нова північноамериканська нація. Необхідно назвати фактори, що обумовили цей процес. За економічними ознаками колонії поділялися на три групи, з притаманною тільки їм спеціалізацією. Суттєво ситуація змінилася з реставрацією Стюартів, які намагалися створити в колоніях централізоване управління, насадити феодальні інститути та впровадження системи меркантилізму. В колоніях зростає опір британському пануванню та консолідація демократичних сил. Необхідно дати характеристику акціям та оцінити діяльність організації «Сини свободи».

Оскільки друге питання заняття присвячене американському просвітництву, варто звернути особливу увагу на діяльність окремих його представників. Найбільш яскравими представниками американської просвітительської думки були Б. Франклін, Т. Джефферсон, Т. Пейн. Кожний з них виступав за свободу американських колоній, відрізняючись, однак у ступені радикальності своїх поглядів. У позиції Б. Франкліна необхідно звернути увагу на помірність і практицизм поглядів автора. Більше радикальних поглядів дотримувався автор «Декларації про незалежність» Т. Джефферсон ідеалом якого була демократична республіка. Аналізуючи його погляди, студенти не повинні забувати, що саме Джефферсон був ініціатором прийняття «Білля про права», правової основи життя американців. Досить цікаво, що революційна доктрина була висловлена вперше не американцем, а англійським радикалом Томасом Пейном.

Третє питання заняття присвячене особливостям війни за незалежність на шляху до утворення США. Студенти мають усвідомити, що війна за незалежність в Північній Америці 1775–1783 рр. була першою буржуазною революцією на Американському континенті. При відповіді на це питання студентам слід з'ясувати завдання, які ставилися перед її учасниками. Студентам необхідно також відстежити сам хід військових дій і звернути увагу на труднощі, які доводилося долати революційній армії. Під час Війни за незалежність проти Англії відбувалася і гостра політична боротьба в самих колоніях. Широкий народний рух сприяв демократизації системи політичної влади в самих штатах, були проведені важливі радикальні соціальні і політичні перетворення. Колишні колонії стали штатами з республіканською формою правління. У 1776–1780 рр. усі 13 штатів прийняли свої конституції.

Джерела та література:

1. Mifflin Houghton. Atlas American history.-Skokie, 1993.
2. Баран З.А., Качараба, С.П., Сіромський, Р.Б., Чума, Б.П. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.): навч. посіб. - Київ: Знання. 2015.
3. Всесвітня історія. Хрестоматія з нової історії. (XV - 50-60-ті роки XIX ст.) [Текст] : посіб. для студ. іст. ф-тів вузів, викладачів та вчителів / упоряд. Н. С. Папенко. - К. : [б.в.], 2001. - 122 с.
4. Горбань Ю.А. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV-початку XXI століть: навч. посіб. К.: Знання. 2012

5. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки [Текст] : курс лекцій / П. П. Моціяка. - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2005. Ч. 1 : XVII - XVIII ст. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 222 с.
6. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 рр.): хронологія подій : навчально-методичний посібник / авт.-укл. О. С. Акунін ; Навч.-наук. інститут історії та права МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 604 с.
7. Нова історія. Ч. 1. 1640-1870 / За ред. О.Нарочницького. – К. : Вища школа, 1975. – 667 с.
8. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу». Для студентів історичного факультету. Частина перша. Укладач Зоя Баран. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – 176 с.
9. Страхов М.М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. - К., 2003.
- 10.Тіндалл Д. Б., Шай Д. Е. Історія Америки (6-те видання) / Джордж Бравн Тіндалл, Дейвід Е. Шай. / Пер. з англ. : Людмила Притула, Галина Сташків, Олександра Щур. – Львів : Літопис, 2010. – 904 с
- 11.Тіндалл, Дж. Історія Америки [пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур]. Львів: Літопис. 2010.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6.

Війна за незалежність і утворення США (2 год.)

План

1. Проголошення незалежності. «Декларація незалежності».
2. Конституція 1787 р. Білль про права 1791 р.
3. Основні підсумки та історичне значення Американської революції.

Методичні рекомендації:

Мета заняття – ознайомити студентів з основними етапами війни за незалежність США, Проголошенням незалежності, прийняттям Конституції 1787 року та Біллю про права 1791 року. Розглянути основні підсумки та історичне значення Американської революції.

Розкриваючи перше питання заняття студентам необхідно подати короткий історичний контекст: причини незадоволення колоністів британською політикою. Основні положення Декларації незалежності. Визначити значення Декларації для розвитку США та світової історії. Для цього варто обговорити наступні підпитання: які основні причини привели до проголошення незалежності? Яке значення мали ідеї Декларації незалежності для інших країн і революцій?

Оскільки друге питання присвячене конкретним документам, студентам необхідно ретельно опрацювати джерела. Визначити причини створення нової конституції: слабкі сторони Статей Конфедерації. Проаналізувати основні положення Конституції 1787 року. З'ясувати обставини прийняття Білля про права: основні права та свободи, які він гарантував.

Розкриваючи третє питання семінарського заняття студентам варто пам'ятати: Американська революція другої половини XVIII ст. є однією з ранніх демократичних революцій Нового часу. Головним її досягненням стало утворення нової незалежної демократичної держави на американському континенті. Під час відповіді на це питання студентам потрібно вказати на результати революції для американського суспільства у політичній, економічній, соціальній, культурній сферах, а також показати прогресивне значення цих подій для всієї світової історії. Адже значення першої американської революції не обмежується географічними рамками Північної Америки.

Джерела та література:

1. Mifflin Houghton. Atlas American history.-Skokie, 1993.
2. Баран З.А., Качараба, С.П., Сіромський, Р.Б., Чума, Б.П. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.): навч. посіб. - Київ: Знання. 2015.
3. Всесвітня історія. Хрестоматія з нової історії. (XV - 50-60-ті роки XIX ст.) [Текст] : посіб. для студ. іст. ф-тів вузів, викладачів та вчителів / упоряд. Н. С. Папенко. - К. : [б.в.], 2001. - 122 с.
4. Горбань Ю.А. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV-початку XXI століть: навч. посіб. К.: Знання. 2012
5. де Токвіль А. Про демократію в Америці. Київ, 1999.
6. Каррі Девід П. Конституція Сполучених Штатів Америки. Київ, 1993.
7. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки [Текст] : курс лекцій / П. П. Моціяка. - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2005. Ч. 1 : XVII - XVIII ст. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 222 с.
8. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 рр.): хронологія подій : навчально-методичний посібник / авт.-укл. О. С. Акунін ; Навч.-наук. інститут історії та права МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 604 с.
9. Нова історія. Ч. 1. 1640-1870 / За ред. О.Нарочницького. – К. : Вища школа, 1975. – 667 с.
10. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу». Для студентів історичного факультету. Частина перша. Укладач Зоя Баран. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – 176 с.
11. Страхов М.М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. - К.,2003.
12. Тіндалл Д. Б., Шай Д. Е. Історія Америки (6-те видання) / Джордж Бравн Тіндалл, Дейвід Е. Шай. / Пер. з англ. : Людмила Притула, Галина Сташків, Олександра Щур. – Львів : Літопис, 2010. – 904 с
13. Тіндалл, Дж. Історія Америки [пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур]. Львів: Літопис. 2010.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7.

Французька революція XVIII ст. (2 год.)

План

1. Економічний розвиток Франції на передодні революції: сільське господарство, промисловість, кредит, торгівля.
2. Соціальна структура французького суспільства. Особливості позиції селянства на передодні революції.
3. Політичний лад Франції. Криза абсолютизму.
4. Ідейна підготовка революції. Французьке просвітництво.

Методичні рекомендації:

Мета заняття – розкрити перед студентами комплексне бачення подій, що передували революції, а також її причини, ідеологічне підґрунтя та наслідки. Успішне проведення семінару допоможе студентам глибше зрозуміти історичні процеси та їх вплив на розвиток сучасного світу.

Розглядаючи економічну ситуацію у Франції напередодні революції, потрібно оцінити стан сільського господарства, промисловості, кредиту та торгівлі. Вивчити основні тенденції розвитку сільського господарства. Проаналізувати розвиток промисловості та торгівлі. Оцінити стан кредитно-фінансової системи. Готуючись до цього питання, студенти можуть підготувати доповіді з використанням статистичних даних та прикладів. Провести порівняльний аналіз економічного розвитку Франції з іншими європейськими країнами того часу. Обговорити роль економічних факторів у підготовці революції.

Обговорення другого питання передбачає собою визначення основних соціальних групи французького суспільства та аналіз їх становища, приділяючи особливу увагу селянству. Для цього студентам варто визначити основні соціальні класи та їх роль у суспільстві. Дослідити становище селянства, селянські обов'язки та податки. Вивчити соціальні конфлікти та напруження.

Розгляд питання присвяченого політичному ладу Франції та кризі абсолютизму ставить за мету з'ясувати причини кризи абсолютизму у Франції та його роль у підготовці революції. розкриваючи це питання студенти мають описати політичну систему Франції до революції. Визначити основні причини кризи абсолютизму. Оцінити роль короля та дворянства в політичних процесах. Підготувати доповіді про основні етапи розвитку абсолютизму у Франції. Організувати дискусію про причини та наслідки політичної кризи. Аналізувати політичні документи та маніфести того часу.

Обговорення заключного питання заняття передбачає вивчення ідейних течій, які підготували ґрунт для революційних змін у Франції. Для цього потрібно: Проаналізувати основні ідеї французьких просвітників. Визначити роль ідей Просвітництва в підготовці революції. Вивчити вплив просвітницьких ідей на суспільство та політику.

Під час семінарського заняття студенти повинні здобути цілісне уявлення про передумови Французької революції, зрозуміти її економічні, соціальні, полі-

тичні та ідейні аспекти. Активна участь у дискусіях та аналіз історичних джерел сприятиме глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення.

Джерела та література:

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. Структури повсякденності: можливе і неможливе. Т.1. Київ, 1995.
2. Всесвітня історія. Хрестоматія з нової історії. (XV - 50-60-ті роки XIX ст.) [Текст] : посіб. для студ. іст. ф-тів вузів, викладачів та вчителів / упоряд. Н. С. Папенко. - К. : [б.в.], 2001. - 122 с.
3. Джеджула К.О. Історія Франції .- К., 1954.
4. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу [Текст] : практикум для студ. іст. ф-ту / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів, 2002 . Ч. 1 / уклад. З. Баран. 2002. - 152 с.
5. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки [Текст] : курс лекцій / П. П. Моціяка. - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2005. Ч. 1 : XVII - XVIII ст. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 222 с.
6. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 рр.): хронологія подій : навчально-методичний посібник / авт.-укл. О. С. Акунін; Навч.-наук. інститут історії та права МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 604 с.
7. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу». Для студентів історичного факультету. Частина перша. Укладач Зоя Баран. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – 176 с.
8. Таран Л.В. Французька, російська й українська історіографія (70-і рр. XIX - поч. XX ст.) : монографія – Ніжин : Вид-во Ніжин. держ. пед. ун-ту ім. М. Гоголя, 2009.– 248 с.
9. Хрестоматія з нової історії / За ред. О.І. Молока та В.О. Орлова. К.,1954. – Ч.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8. Французька революція XVIII ст. (2 год.)

План

1. Встановлення якобінської диктатури.
2. Характер диктатури, її внутрішні протиріччя. Падіння диктатури.
3. Французька революція і Європа.
4. Французька революція з позицій сьогодення: сучасне сприйняття її ходу та результатів.

Методичні рекомендації:

Мета заняття – розкрити перед студентами складний період встановлення якобінської диктатури, її внутрішні суперечності та падіння, а також оцінити вплив революції на Європу та її сучасне сприйняття. Успішне проведення семінару допоможе студентам краще зрозуміти історичні події та їх значення.

Ознайомлення студентів з процесом встановлення яacobінської диктатури у Франції, її основними діячами та політичними заходами передбачає: вивчити процес приходу яacobінців до влади, проаналізувати роль основних лідерів яacobінської диктатури, оцінити політичні та соціальні заходи яacobінців. При підготовці до розкриття цього питання заняття студентам варто: включити до своїх доповідей відомості про біографії ключових лідерів яacobінців (Робесп'єр, Дантон, Марат), провести обговорення політичних заходів та законів, прийнятих яacobінцями, використовувати історичні документи та свідчення очевидців для аналізу подій.

Розглядаючи друге питання заняття необхідно проаналізувати характер яacobінської диктатури, її внутрішні протиріччя та причини падіння. Для цього необхідно: визначити основні характеристики яacobінської диктатури. Проаналізувати внутрішні конфлікти серед яacobінців. Вивчити причини падіння яacobінської диктатури.

Висвітлення третього питання заняття потребує здійснення оцінки впливу Французької революції на Європу, її політичні, соціальні та культурні наслідки. Працюючи на занятті студенти мають: Визначити основні етапи поширення революційних ідей у Європі. Проаналізувати реакцію європейських держав на події у Франції. Оцінити вплив революції на розвиток європейських суспільств.

Даючи оцінку Французькій революції з позицій сьогодення: сучасного сприйняття її ходу та результатів, необхідно проаналізувати сучасне сприйняття Французької революції, її хід та результати з точки зору сучасних істориків та суспільства. Визначити основні точки зору сучасних істориків щодо революції. Проаналізувати сучасне сприйняття результатів революції. Оцінити значення революції для сучасного суспільства.

Під час семінарського заняття студенти повинні здобути глибоке розуміння складного періоду яacobінської диктатури, її внутрішніх протиріч та впливу на Європу. Аналіз сучасного сприйняття Французької революції допоможе студентам оцінити її значення для сучасного світу. Активна участь у дискусіях та аналіз історичних джерел сприятиме глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення.

Джерела та література:

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. Структури повсякденності: можливе і неможливе. Т.1. Київ, 1995.
2. Всесвітня історія. Хрестоматія з нової історії. (XV 50-60-ті роки XIX ст.) [Текст] : посіб. для студ. іст. ф-тів вузів, викладачів та вчителів / упоряд. Н. С. Папенко. - К. : [б.в.], 2001. - 122 с.
3. Джеджула К.О. Історія Франції .- К., 1954.
4. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу [Текст] : практикум для студ. іст. ф-ту / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів, 2002 . Ч. 1 / уклад. З. Баран. 2002. - 152 с.
5. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки [Текст] : курс лекцій / П. П. Моціяка. - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2005. Ч. 1 : XVII - XVIII ст. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 222 с.

6. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 рр.): хронологія подій: навчально-методичний посібник / авт.-укл. О. С. Акунін; Навч.-наук. інститут історії та права МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 604 с.
7. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу». Для студентів історичного факультету. Частина перша. Укладач Зоя Баран. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – 176 с.
8. Таран Л.В. Французька, російська й українська історіографія (70-і рр. XIX - поч. XX ст.) : монографія – Ніжин : Вид-во Ніжин. держ. пед. ун-ту ім. М. Гоголя, 2009. – 248 с.
9. Хрестоматія з нової історії / За ред. О.І. Молока та В.О. Орлова. К., 1954. – Ч.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9.

Культура країн Європи у XVII–XVIII ст. (2 год.)

План

1. Культура Англії у XVII–XVIII ст.
2. Культура Франції у XVII–XVIII ст.
3. Німецька культура у XVII–XVIII ст.
4. Культура Італії у XVII–XVIII ст.

Методичні рекомендації:

Мета заняття – ознайомити студентів із особливостями культурного розвитку Англії, Франції, Німеччини та Італії. Вивчення цих тем допоможе студентам зрозуміти різноманітність та багатогранність європейської культури в цей період.

Розкриття першого питання розраховане на ознайомити студентів із основними аспектами культурного розвитку Англії у XVII-XVIII століттях, враховуючи літературу, архітектуру, музику та театр. При підготовці до цього питання необхідно: вивчити основні тенденції літературного розвитку Англії. Проаналізувати архітектурні досягнення цього періоду. Ознайомитися з розвитком музики та театру. Підготувати доповіді про творчість відомих англійських письменників (Шекспір, Джон Мільтон). Обговорити розвиток англійської архітектури, зокрема бароковий стиль. Розглянути вплив англійської музики та театру на європейську культуру.

Розкриття другого питання передбачає собою вивчення основних аспектів культурного розвитку Франції у XVII-XVIII століттях, включаючи літературу, живопис, архітектуру та театр. Готуючись до цього питання студенти мають: дослідити розвиток французької літератури цього періоду. Ознайомитися з основними напрямками французького живопису. Розглянути архітектурні досягнення та розвиток театрального мистецтва. Підготувати доповіді про творчість ключових французьких письменників (Мольєр, Вольтер). Провести аналіз творчості відомих

художників (Ніколя Пуссен, Жак-Луї Давид). Обговорити розвиток французької архітектури, зокрема Версальського палацу.

Вивчення особливостей німецької культури у XVII-XVIII ст. має на меті розгляд основних аспектів культурного розвитку Німеччини цього періоду, включаючи літературу, філософію, музику та образотворче мистецтво. Працюючи в межах цього питання студенти мають: Вивчити розвиток німецької літератури та філософії. Ознайомитися з музичними досягненнями цього періоду. Розглянути основні напрямки німецького образотворчого мистецтва. Підготувати доповіді про творчість відомих німецьких письменників та філософів (Йоганн Вольфганг фон Гете, Іммануїл Кант). Обговорити музичні досягнення Йоганна Себастьяна Баха та Людвіга ван Бетховена. Провести аналіз робіт відомих художників (Альбрехт Дюрер).

Розкриття останнього питання заняття передбачає ознайомлення студентів з основними аспектами культурного розвитку Італії у XVII-XVIII століттях, включаючи живопис, архітектуру, музику та театр. Для цього необхідно: вивчити розвиток італійського живопису. Розглянути архітектурні досягнення цього періоду. Ознайомитися з музичними та театральними досягненнями. Підготувати доповіді про творчість відомих італійських художників (Караваджо, Джованні Баттіста Тьєполо). Обговорити архітектурні проекти італійських майстрів. Розглянути розвиток опери в Італії та її вплив на європейське мистецтво.

Під час семінарського заняття студенти повинні здобути глибоке розуміння культурного розвитку Англії, Франції, Німеччини та Італії у XVII-XVIII століттях. Активна участь у дискусіях та аналіз історичних джерел сприятиме глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення. Студенти також зможуть оцінити взаємозв'язки та впливи між культурами різних країн у зазначений період

Джерела та література:

1. Балух В.О., Коцур В.П. Культура ранньомодерної Європи: підручник для студ. вищ. навч. закл. Харків: Фоліо, 2017. 495 с.
2. Історія культури Італії. Навч. Посібник / Ю.С. Сабадаш, Ю.М. Нікольченко, С.П. Пахоменко. За заг. ред. проф. Ю.С. Сабадаш. – 2-е вид. виправ та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с
3. Історія світової культури. Культурні регіони / За ред. Л.Т.Левчука.- К.,1997.-Розділ II
4. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: навчальний посібник. К.: Знання. 2012.
5. Павленко Ю.В. Історія світових цивілізацій. Соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.
6. Панкова Є.В. Історія Європи. Навчальний посібник. К.: «Видавництво Дельта». – 2007. - 280 с.
7. Романенкова Ю.В. Школа Фонтенбло у контексті французького мистецтва XVI ст. : монографія. – К. : НАКККіМ, 2011. – 248 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10.

Культура Японії XVI–XVIII ст. (2 год.)

План

1. Естетика Японії.
2. Архітектура.
3. Живопис. Прикладне мистецтво (чайна церемонія, ікебана).
4. Література. Театр.

Методичні рекомендації:

Найстійкіша особливість японської культури, що пронизує її від давнини до наших днів, - це постійне зачаровування недовговічністю природи та її постійним оновленням.

При розгляді першого питання слід звернути увагу на те, що на думку японців, прекрасне неможливо пояснити, його можна відчувати. Світ апіорі прекрасний, і тому краса складає внутрішню сутність кожної речі, вона є якоюсь потенцією, яка може бути подана талантом і майстерністю художника.

Готуючи друге питання необхідно з'ясувати особливості архітектури традиційного житла, основоположні принципи замкової архітектури («Адзуті-Момояма») та храмових і палацових комплексів цього періоду.

У третьому питанні аналіз жанрів живопису треба поєднувати з естетичними канонами («вабі», «сабі», «юген» та ін.), з'ясувавши особливості мистецтва ксилографії, гравюри та шкіл живопису. Прикладне мистецтво – це передовсім чайна церемонія, ікебана, бонсай, садово-паркове мистецтво. Аналізуючи четверте питання, слід мати на увазі, що література Японії мала глибоку історичну традицію, розмаїття жанрів, довершеність форм та посідала вагоме місце в духовному житті японців того часу.

Джерела та література:

1. Джерело перлин. Хрестоматія східних літератур. – К., 1998.
2. Історія світової культури. Культурні регіони / За ред. Л.Т.Левчука. -К., 1997. - Розділ II
3. Кириченко В. П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки [Текст] : навч. посіб. для студ. гуманітарних спец. вищ. навч. закл. / В. П. Кириченко. - К. : Либідь, 2002. - 168 с.
4. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: навчальний посібник. К.: Знання. 2012.
5. Павленко Ю.В. Історія світових цивілізацій. Соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.
6. Поп Ю.І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI – початок XX ст.). Підручник. – К.: ВЦ Академія, 2012. – 376 с.
7. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII-друга половина XX ст.). – К., 2007. – 558 с.
8. Чорновол І. Методичні й методологічні поради до вивчення історії Сходу. – Львів. 1999.

9. Ямпольська Л.М. Нова історія країн Азії та Африки (XVII-початок XX ст.). Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. – 142 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11. **Культура Китаю XVI-XVIII ст. (2 год.)**

План

1. Естетика традиційного Китаю. Специфіка, культури Китаю.
2. Література. Театр.
3. Мистецтво Китаю: архітектура, живопис, кераміка.

Методичні рекомендації:

Китай – країна давньої і органічно цілісної культури, батьківщина чудових технічних досягнень і широкої палітри витончених мистецтв.

У першому питанніплану, аналізуючи естетику Китаю, треба мати на увазі, що подібно до моральних цінностей, естетичне начало пронизує всі аспекти традиційного китайського світобачення, а предмет китайської естетики – не форма, а структура і головна якість творчого акту – не виявлення, а, навпаки, «розсівання», що навіює досвід вічновідсутньої повноти буття.

Друге питання присвячено літературі і театру і характеризуючи жанрове розмаїття літературної творчості можна відзначити довершеність літературних форм і глибоке проникнення до духовного світу літературного героя. Стосовно ж театрального мистецтва, то воно вийшло з традицій середньовічних придворних постановок і мало поетичну назву «Грушевий сад». Сутністю театру китайці вважали чисту радість гри, яка виступала як акт внутрішнього самовизначення людини.

У третьому питанні аналізуючи мистецтво слід звернути увагу на конструктивні особливості архітектури – переважання горизонтальних ліній, простоту, любов китайців до яскравих і соковитих кольорів та декоративного оздоблення; дати характеристику жанрам живопису (пейзаж – «гори-води», декоративний – «квіти-птахи», портретний); ознайомитися з традиціями китайських майстрів порцеляни і кераміки.

Джерела та література:

1. Джерело перлин. Хрестоматія східних літератур. – К., 1998.
2. Історія світової культури. Культурні регіони / За ред. Л.Т.Левчука.- К.,1997. - Розділ II
3. Кириченко В. П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки [Текст] : навч. посіб. для студ. гуманітарних спец. вищ. навч. закл. / В. П. Кириченко. - К. : Либідь, 2002. - 168 с.
4. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: навчальний посібник. К.: Знання. 2012.
5. Павленко Ю.В. Історія світових цивілізацій. Соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.
6. Поп Ю.І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI – початок XX ст.). Підручник. – К.: ВЦ Академія, 2012. – 376 с.

7. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII- друга половина XX ст.). – К., 2007. – 558 с.
8. Сергійчук І.М. Китай у нові та новітні часи: Практикум. Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. - 329 с.
9. Чорновол І. Методичні й методологічні поради до вивчення історії Сходу. – Львів. 1999.
10. Ямпольська Л.М. Нова історія країн Азії та Африки (XVII-початок XX ст.). Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. – 142 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12.

Англійське завоювання Індії (2-а половина XVIII ст.) (2 год.)

План

1. Ост-Індська компанія та її діяльність в Індії до середини XVIII ст.
2. Розпад імперії Великих Моголів.
3. Англо-французька боротьба за Індію.
4. Завоювання та пограбування Індії британськими колонізаторами.

Методичні рекомендації:

Історія Індії першої половини XVIII ст. відзначається посиленням дестабілізаційних процесів у Могольській Індії, що призвели її до кризи і розпаду. Наслідком цих процесів і стало можливим захоплення Індії Ост-Індською компанією, починаючи з другої половини XVIII ст.

При аналізі першого питання необхідно простежити історію Ост-Індської компанії, форми і методи її діяльності та обставини, що дозволили компанії зміцнити свої позиції в період розпаду імперії Моголів.

Розглядаючи друге питання слід з'ясувати причини занепаду імперії Великих Моголів, звернувши увагу на процеси регіональної консолідації та наростання сепаратистських тенденцій на місцях.

У третьому питанні плану важливо простежити витoki англо-французької боротьби за Індію, маючи на увазі протистояння Англії і Франції, яке було ключовим у міжнародних і колоніальних справах протягом всього XVIII ст., та з'ясувати причини успіху англійської Ост-Індської компанії в Індії.

У четвертому питанні потребує дослідження питання перетворення Ост-Індської компанії в територіальну державу, фактори та обставини, що сприяли англійському завоюванню Індії; проаналізувати форми і методи колоніального пограбування та організацію системи управління Індією («закони Пітта»).

Джерела та література:

1. Джерело перлин. Хрестоматія східних літератур. – К., 1998.
2. Історія світової культури. Культурні регіони / За ред. Л.Т.Левчука.-К., 1997. - Розділ II

3. Кириченко В. П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки [Текст] : навч. посіб. для студ. гуманітарних спец. вищ. навч. закл. / В. П. Кириченко. - К. : Либідь, 2002. - 168 с.
4. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: навчальний посібник. К.: Знання. 2012.
5. Павленко Ю.В. Історія світових цивілізацій. Соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.
6. Поп Ю.І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI – початок XX ст.). Підручник. – К.: ВЦ Академія, 2012. – 376 с.
7. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII- друга половина XX ст.). – К., 2007. – 558 с.
8. Чорновол І. Методичні й методологічні поради до вивчення історії Сходу. – Львів. 1999.
9. Ямпольська Л.М. Нова історія країн Азії та Африки (XVII-початок XX ст.). Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. – 142 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13.

Криза турецької феодальної держави у 2-й половині XVIII ст. (2 год.)

1. Господарський занепад.
2. Політична криза в імперії.
3. Міжнародне становище імперії. Східне питання.

Методичні рекомендації:

Криза Османської імперії в другій половині XVIIIст. мала всебічний, системний характер.

Аналізуючи перше питання передовсім слід з'ясувати стан військово-ленної системи і аграрного ладу загалом, а також розглянути ситуацію в ремеслі, місті та торгівлі, звернувши особливу увагу на режим капітуляцій.

Друге питання плану потребує дослідження форми політичного устрою, організації влади і системи управління та з'ясування причин політичної кризи турецької держави.

У третьому питанні студенти повинні проаналізувати роль і місце імперії османів у системі міжнародних відносин середини і другої половини XVIII ст., дослідити причини поразок у двох війнах проти Російської імперії та їх результати і наслідки для Туреччини і, нарешті, з'ясувати сутність «східного питання», пов'язаного з т.зв. «грецьким проектом» Катерини II.

Джерела та література:

1. Джерело перлин. Хрестоматія східних літератур. – К., 1998.
2. Іналджик Г. Османська імперія. Класична доба. 1300-1600.-К.,1998.

3. Історія світової культури. Культурні регіони /За ред. Л.Т.Левчука.- К.,1997.-Розділ II
4. Кириченко В. П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки [Текст] : навч. посіб. для студ. гуманітарних спец. вищ. навч. закл. / В. П. Кириченко. - К. : Либідь, 2002. - 168 с.
5. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: навчальний посібник. К.: Знання. 2012.
6. Павленко Ю.В. Історія світових цивілізацій. Соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.
7. Поп Ю.І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI – початок XX ст.). Підручник. – К.: ВЦ Академія, 2012. – 376 с.
8. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII- друга половина XX ст.). – К., 2007. – 558 с.
9. Чорновол І. Методичні й методологічні поради до вивчення історії Сходу. –Львів. 1999.
10. Ямпольська Л.М. Нова історія країн Азії та Африки (XVII-початок XX ст.). Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. – 142 с.

5.2. Орієнтовні питання для самопідготовки:

1. Аграрний переворот в Англії, його наслідки для країни.
2. Франція в період консульства.
3. Франція в період імперії Б. Наполеона.
4. Зовнішня політика Б. Наполеона, її характер, цілі і завдання.
5. Причини кризи і падіння режиму Б. Наполеона.
6. Англійський і французький абсолютизм в період зростання кризи феодалної системи.
7. Пуританізм - ідеологія англійської буржуазної (пуританської) революції.
8. Основні етапи (періоди) англійської революції XVII ст. Політико-військове розташування сил на кожному етапі. Політичні програми, гасла.
9. Промисловий переворот в Англії, його вплив на економічний, соціальний і політичний розвиток країни.
10. Ідеологічні та політичні передумови підготовки національно-визвольного руху північноамериканських колоній проти англійського панування.
11. Загострення економічної, політичної і соціальної кризи у Франції напередодні буржуазної революції в кінці XVIII ст.
12. Державна, політична і військова роль у північноамериканській революції національних лідерів Джефферсона, Франкліна, Вашингтона, Т. Пейна.
13. Основні періоди французької буржуазної революції кінця XVIII ст. Політичні програми на кожному етапі.
14. Оголошення незалежності Північноамериканських колоній. Статті конфедерації про державний устрій колоній.

15. Франція в період якобінської диктатури. Причини кризи і падіння режиму якобінців.
16. Економічні та політичні особливості історичного розвитку Італії в I пол. XVIII ст.
17. Економічні та політичні особливості історичного розвитку Іспанії у XVIII ст.
18. Швеція у XVIII ст. економіка та суспільство.
19. Зовнішня політика Швеції у XVIII ст.
20. Тридцятилітня війна. Періодизація, хід наслідки.
21. Велика Французька буржуазна революція кінця XVIII ст. історіографія питання.
22. Європейське завоювання та колонізація Латинської Америки.
23. Європейське просвітництво. Порівняльна характеристика (Англія, Франція, Італія).
24. Становище Німецьких земель після тридцятилітньої війни.
25. Бранденбурзько-пруська держава.
26. Конституція 1799 р. у Франції. Проблема влади і формування державного устрою.
27. Культура Італії XVII–XVIII ст.
28. Культура Англії XVII–XVIII ст.
29. Культура Іспанії XVII–XVIII ст.
30. Культура Франції XVII–XVIII ст.
31. Наполеонівські війни. Хронологія збройного протистояння.
32. Антифранцузькі коаліції. Учасники, завдання, результати.
33. Єгипетська експедиція Наполеона. Причини, хід, наслідки.
34. Становлення основ парламентаризму Швеції у XVIII ст.
35. Віна за іспанську спадщину.
36. «Цивільний кодекс Наполеона». Характеристика джерела.
37. «Мирна держава» періоду Едо: Третій сьогунат і політика «ізоляції»
38. Суспільно-політичний устрій. Землеволодіння та землекористування імперії Великих Моголів.
39. Державне життя Китаю в 17 – 18 ст.
40. Османська імперія у XVIII ст.

6. ГЛОСАРІЙ

Англiканська церква – державна церква в Англії, одна з протестантських церков. Виникла в 30-ті роки XVI ст. під час Реформації.

Аристократія – 1) форма правління, за якої державна влада належить привілейованій знатній меншості. 2) Знать, привілейована частина суспільної групи, яка має особливі права або привілеї.

Барон – феодалний титул у Західній Європі. У VI–VII ст. баронами називали взагалі знатних людей.

Білль – 1) у XII–XIII ст. в Англії – скарга до суду. 2) З початку XIV до кінця XVIII ст. – петиція, яку подавала якась особа на ім'я парламенту або одна з палат парламенту на ім'я короля. 3) З кінця XVIII ст. – законопроект, що вноситься урядом або членом парламенту.

Дервіші – мусульманські жєбруючі чєнци.

Джагір – (фарсі «той, хто тримає місце») панівна форма феодалного землевласництва в імперії Великих Моголів XVI- XVIIIст.

Дзайбацу– (япон. – «згряя багатіїв») – великі промислово-фінансові об'єднання Японії (картелі). Суто японська форма конгломерату, для якої характерна родинна власність та відносно високій рівень диверсифікації бізнесу. Чотири найбільші дзайбацу виникли ще у часи правління клану Токугава – «Міцубісі», «Міцуї», «Сумітомо», «Ясуда».

Диван – рада з вищих сановників у султанській Туреччині.

Діггери – (копателі). Безземельні селяни, які під час Англійської революції намагались вирішити земельне питання власним шляхом. Ідеолог – Дж. Уїнстоні. Був противником приватної власності на землю, виступав за розподіл землі між селянами.

Імперія – 1) монархічна держава, главою якої є імператор. 2) Велика колоніальна держава, яка загарбала просторі території у різних частинах земної кулі.

Колоніалізм - (від лат. colonia – поселення) - політика країни чи групи країн, спрямована на підкорення іншої держави, території або народу за допомогою методів військового, політичного чи економічного примусу.

Колонія – країна або територія, що перебуває під владою метрополії, позбавлена політичної й економічної самостійності; управляється на основі спеціального режиму.

Кордельєри – члени політичного клубу «Організація прав людини і громадянина» (1790–1794) періоду Великої Французької революції. З кінця 1793 р. клуб кордельєрів – центр єбертистів. Назва походить від місця їх засідання – минулого монастиря францисканців-кордельєрів.

Легітимізм - (від лат. legitimus – «законний») – політична теорія у Західній Європі, що визнає історичне право династій на вирішення основних принципів державного устрою.

Мілітаризм – (від лат. militaris - військовий) – державна ідеологія, спрямована на виправдання політики постійного нарощування військової міці держави і одночасно з цим, допустимості використання військової сили при вирішенні міжнародних і внутрішніх конфліктів.

Мухаджирство - масове та цілеспрямоване, нерідко вимушене, переселення мусульманських общин у мусульманські держави, з країни, де мусульмани є релігійною меншістю.

Револуція – корінні, глибокі і якісні зміни в розвитку будь-яких явищ природи, суспільства, пізнання; переворот у будь-якій області.

Роялізм – політична течія у західній Європі, заснована на прихильності до монархії.

Сипаї – (перс. солдат) - наймані колоніальні війська в Індії XVIII – першій половині XX ст. англійських колонізаторів, які були рекрутовані з місцевого населення.

Сьогун – титул військово-феодалних правителів Японії у 1192–1867 рр., при яких імператорська династія не мала реальної влади.

Сьогунат – державний лад феодальної Японії з 1192 р. до революції Мейцзі (1868 р.).

Термідоріанський переворот – контрреволюційний переворот 27–28 липня 1794 р. (9 термідора 2 року республіки) у Франції, в результаті якого було повалено яacobінську диктатуру.

Фельяни – політичне угруповання часів Великої Французької революції (назва за місцем засідання політичного клубу фельянів у Парижі). Об'єднувала велику буржуазію та ліберальне дворянство, які виступали за конституційну монархію.

Ценз – умова допуску чи обмеження участі особи у здійсненні певних політичних, конституційних виборних прав, прийнята в конституціях та виборчих законах держав.

Яcobінці – представники політичної течії в період Великої Французької революції, що були виразниками інтересів революційно-демократичної буржуазії, яка виступала разом з селянством і плебсом. Назва походить від місця засідання – зали колишньої бібліотеки монахів-яcobінців. В ході революції встановили диктаторський режим.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Australia. A social and political history. London, 1975. 164 p.
2. Franco Valsecchi. L'Italia del Risorgimento e l'Europa delle nazionalità. Roma, 1978.
3. Giuseppe Berti. Russia e stati italiani nel Risorgimento. Torino, 1957.
4. Indro Montanelli. L'Italia del Riorgimento. Milano, 1972.
5. John King Fairbank. China: A New History. Cambridge, MA: Belknap Press of Hardware University Press, 1992.
6. Kendle J. The British Empire Commonwealth. 1897–1931. London, 1972. 66 p.
7. Knorr K.E. British Colonial Theories. 1750–1850. Toronto, 1944. 429 p.
8. Meaney N. A history of Australian defence and foreign policy 1901–1923. Sydney: Sydney University Press, 2009. Vol. 2. 450 p.
9. Mifflin Houghton. Atlas American history.-Skokie, 1993.
10. Milner A.F. The Nation and the Empire. Being a Collection of Speeches and Addresses. Boston, New-York; London, 1913. 515 p.
11. Olson J., Shadle R. Historical dictionary of European imperialism. Westport: Greenwood Publishing Group, 1991. 796 p.
12. Seeley J. R. The Expansion of England: two courses of lectures. London: Macmillan, 1883. 156 p.
13. The Cambridge History of China. General Editors Denis Twitchett and John K. Fairbank. Volume 9-10. - Cambridge University Press, 2008.
14. Walter Maturi. Interpretazioni del Risorgimento. Torino, 1962.
15. Adrien Dansette, Le boulangisme. - Paris, Fayard, 1946, 411 p.
16. Альпер Р.С. Революційні традиції німецького народу. - Х., 1959.
17. Баран З.А., Качараба, С.П., Сіромський, Р.Б., Чума, Б.П. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.): навч. посіб. - Київ: Знання. 2015.
18. Білоножко С.В. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки: Методичні рекомендації до семінарських занять для студентів III курсу історичного факультету. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – 45с.
19. Бобилева С.Й. Історія Німеччини.- Д., 2003.
20. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка, капіталізм, XV–XVIII ст. / Ф. Бродель. У 3-х т. – К., 1995-1998.
21. Бродський Р.М., Енольський З.А. Нова історія країн Азії та Африки (1870-1918). – Київ, 1971.
22. Булик М. В., Гаврилова Н. В. Міжнародні відносини та зовнішня політика Китаю в історичній ретроспективі: Навч. посіб. Маріуполь,. 2019.
23. Бураков Ю. В., Питльована Л. Ю. Нариси історії Англії нового часу. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Львів: Центр Європи, 2003. - 128 с.
24. Веснин А. Британская имперская федерация и английские торговые интересы. СПб., 1900.

25. Всесвітня історія. Хрестоматія з нової історії. (XV - 50-60-ті роки XIX ст.) [Текст] : посіб. для студ. іст. ф-тів вузів, викладачів та вчителів / упоряд. Н. С. Папенко. - К. : [б.в.], 2001. - 122 с.
26. Йорген Вейбульль Коротка історія Швеції . Переклад Олександра Буценка Редакція Ольги Сенюк Оформлення Інги Брітт Лільерот. Надруковано у Швеції: Скугс Буктрюкері АБ, Треллеборг, 1998
27. Головченко В.І., В.А. Рубель. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.): Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2010. – 520 с.
28. Горбань Ю.А. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV-початку XXI століть: навч. посіб. К.: Знання. 2012/
29. Дейвіс Н. Європа. Історія. – К., 2000.
30. Джеджула К.О. Історія Франції. - К., 1954.
31. Джерело перлин. Хрестоматія східних літератур. – К., 1998.
32. Документальні матеріали зі всесвітньої історії: Практикум для студентів. - Ніжин, 2000.
33. Славіч Б. Історія Балкан. XVIII і XIX ст. – К., 2003.
34. Іналджик Г. Османська імперія. Класична доба. 1300-1600.-К.,1998.
35. Історія культури Італії. Навч. Посібник / Ю.С. Сабадаш, Ю.М. Нікольченко, С.П. Пахоменко. За заг. ред. проф. Ю.С. Сабадаш. – 2-е вид. виправ та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с
36. Історія світової культури. Культурні регіони /За ред. Л.Т.Левчука.- К.,1997.-Розділ II
37. Кириченко В. П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки [Текст] : навч. посіб. для студ. гуманітарних спец. вищ. навч. закл. / В. П. Кириченко. - К. : Либідь, 2002. - 168 с.
38. Мешко І.М. Громадсько-політичний рух і суспільна думка в Угорщині на рубежі XVIII-XIX ст. - Львів, 1971.
39. Мижуев П. Г. История колониальной империи и колониальной политики Англии. 2е изд. СПб., 1909. 245 с.
40. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки [Текст] : курс лекцій / П. П. Моціяка. - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2005. Ч. 1 : XVII - XVIII ст. - [Б. м.] : [б.в.], 2005. - 222 с.
41. Моціяка П.П. Історія країн Азії та Африки нового часу: навчально - методичний посібник. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2013. - 60 с.
42. Моціяка П.П. Нова історія країн Європи і Америки. Програма навчального курсу - Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, 2006 - 60 с.
43. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 рр.): хронологія подій : навчально-методичний посібник / авт.-укл. О. С. Акунін ; Навч.-наук. інститут історії та права МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 604 с.
44. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648–1918): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І. А. Хижняк. - К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. - 224 с.

45. Нова історія. Ч. 1. 1640-1870 / За ред. О.Нарочницького. – К. : Вища школа, 1975. – 667 с.
46. Новий погляд на історію Кореї: Підручник / За ред. Хо Сун Чьол / Пер. з корейської Ю.А. Ковальчук. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго 2010. - 336 с.
47. Орлова Т. В. Історія сучасного світу (XV-XXI століття) : навчальний посібник. Київ: Вікар. 2008.
48. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: навчальний посібник. К.: Знання. 2012.
49. Павленко Ю.В. Історія світових цивілізацій. Соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.
50. Панкова Є.В. Історія Європи. Навчальний посібник. К.: «Видавництво Дельта». – 2007. - 280 с.
51. Поп Ю.І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI – початок XX ст.). Підручник. – К.: ВЦ Академія, 2012. – 376 с.
52. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу». Для студентів історичного факультету. Частина перша. Укладач Баран З. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – 176 с.
53. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу.» Для студентів історичного факультету. Друга частина. Укладач Богдана Сипко Б. Львів: Видавництво «Левада», 2023. 281 с.
54. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу». Для студентів історичного факультету. Частина перша. Укладач Зоя Баран. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – 176 с.
55. Романенкова Ю.В. Школа Фонтенбло у контексті французького мистецтва XVI ст.: монографія / Ю. В. Романенкова. – К. : НАКККіМ, 2011. – 248 с. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII- друга половина XX ст.). – К., 2007. – 558 с.
56. Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ - поч. ХХІ ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. - Вид. 2-ге, доповнене. – Острог, 2010. – 220 с.
57. Сергійчук І.М. Китай у нові та новітні часи: Практикум. Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. - 329 с.
58. Сокирська В.В. Нова історія країн Європи та Америки. Частина І-ІІ. Навчальний посібник. – Умань. 2013. – 65 с.
59. Страхов М.М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. - К., 2003.
60. Таран Л.В. Французька, російська й українська історіографія (70-і рр. ХІХ - поч. ХХ ст.): монографія – Ніжин : Вид-во Ніжин. держ. пед. ун-ту ім. М. Гоголя, 2009.– 248 с.
61. Терещенко Ю. Україна і європейський світ. – К., 1996.
62. Тіндалл Д. Б., Шай Д. Е. Історія Америки (6-те видання) / Джордж Бравн Тіндалл, Дейвід Е. Шай. / Пер. з англ. : Людмила Притула, Галина Сташків, Олександра Щур. – Львів : Літопис, 2010. – 904 с

63. Тіндалл, Дж. Історія Америки [пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур]. Львів: Літопис. 2010.
64. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії / Пер з англ.: В 2-х т. – К., 1995.
65. Фергюсон Н. Імперія: Як Британія вплинула на сучасний світ. Київ: Наш формат, 2020. 424 с.
66. Хижняк І.А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648 – 1918): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І.А. Хижняк. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. – 224 с.
67. Хрестоматія з нової історії / За ред. О.І. Молока та В.О. Орлова. – К.,1954. – Ч. 1.
68. Чорновол І. Методичні й методологічні поради до вивчення історії Сходу. – Львів. 1999.
69. Ямпольська Л.М. Нова історія країн Азії та Африки (XVII-початок XX ст.). Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. – 142 с.

Навчальний посібник

Лейберов О.О.
Мартиненко В.В.
Моціяка П.П.
Прудько В.О.

НОВА ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ, АМЕРИКИ, АЗІЇ ТА АФРИКИ. Частина 1.

1603–1815 РОКИ

*Навчально-методичні матеріали
та плани семінарських занять*

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – В. М. Косяк

Підписано до друку 19.08.24
Гарнітура Times New Roman
Замовлення №

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 2,41
Ум. друк. арк. 2,79

Папір офсетний
Тираж ел. вид.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4
(04631)7-19-72
E-mail: vidavn@ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.